

Filozófiai Értekezés: A világ megismerhetősége a dialektikus materializmus és az idealizmus tükrében

Készült: SaLa közreműködésével a Mesterséges Intelligenciával

Bevezetés

A filozófia történetének alapvető kérdése a szubjektum és az objektum, a tudat és az anyag viszonya. Ez a törésvonal két engesztelhetetlen táborra osztja a gondolkodást: az idealizmusra és a materializmusra. A mellékelt dokumentum alapvető tézise, hogy a világ objektív módon kizárólag a **tudományos világnézettel** ismerhető meg, amelynek legfejlettebb, rendszerezett formája a marxizmus-leninizmus által képviselt dialektikus és történelmi materializmus.

Jelen tanulmány célja, hogy a forrásszöveg gondolati ívét követve éles kontrasztba állítsa a tudományos-materialista módszertant az idealista spekulációkkal, rávilágítva az anyagi valóság elsődlegességére és a társadalmi-termelési gyakorlat hitelesítő szerepére.

1. A világ megismerése csak a tudományos világnézettel lehetséges

A dialektikus materializmus következetesen objektív tudományos világnézete azért alkalmas a valóság törvényszerűségeinek megfejtésére, mert a belőle fakadó megállapítások a gyakorlatban ellenőrizhetők és bizonyíthatók: a valóságból indulnak ki, és oda térnek vissza.

A dialektikus materializmus az objektív valóság megismerésének tudománya, amely szorosan támaszkodik a tudományos módszerre; a kettő egymással kölcsönhatásban fejlődik és segíti a világ feltárását. Ez jelenti a valódi tudományt.

2. A határtalan képzelet uralma és a nem-tudomány

A külvilágról (és a mindennapi jelenségekről) az érzékszerveink által közvetített, a tudatunkban tükröződő szubjektív kép és a független objektív valóság eltérhet egymástól. Ez rendszeresen megtörténik, ha a gondolkodás letér a következetesen objektív, tudományos útról, és a magyarázatokban a csapongó képzelet veszi át az uralmat.

3. A tudomány és az emberi szubjektum

A tudomány eredményeire támaszkodva érzékszerveink képességei óriási mértékben kitágulnak, de a tudat önmagában szubjektív marad. Éppen ezért csak a tudományos módszer és világnézet nyújthat iránytűt az objektív megismeréshez. Az emberi szubjektumon keresztül a tudatba érkező képeket a tapasztalat, a gyakorlat, valamint a dialektika törvényeire alapozott dialektikus és történelmi materializmus mérlegére kell tenni. A szubjektív benyomás csak ezen a szűrőn keresztül válhat objektív, tudományos ismeretté.

4. A képzelet és a képzeletvilág

A minden emberben meglévő idealisztikus hajlam – a képzelőerő – a gondolkodó anyag egyik rendkívül fontos tulajdonsága és képessége. Ezzel a képességgel azonban óvatosan kell bánni, mert a tudományos kontroll híján könnyen elvezethet a nem-létező fikciók, a nem-tudomány, a csapongó fantázia és a mesék birodalmába.

5. A világ megismerése a szubjektív tudat és a tudomány segítségével

A tapasztalat és a tudomány igazolja, hogy a világ az emberi szubjektumtól függetlenül, objektíven létezik. Ezt a külvilágot eredményesen csak az objektív tudományos módszer és világnézet szerves egységével lehet feltárni. A szubjektíven észlelt világ objektív megismerését a társadalmi tapasztalat, a termelési gyakorlat és a szaktudományok teszik lehetővé.

6. A marxizmus-leninizmus tudományos alapjai

A következetesen objektív tudományos módszer végső célja a valóság torzításmentes feltárása; a marxizmus-leninizmus tudományos világnézete pontosan erre a fundamentumra épül. A dialektikus materializmus a világot a maga objektivitásában, tudományos módszerekkel vizsgálja, míg az idealizmus megmarad a képzelet és a transzcendencia talajtalan világában. Ha az idealizmus elszakad a materiális bázistól és nem tér vissza az objektív valósághoz, óhatatlanul a nem-tudomány tévútjára lép.

Filozófiai kislexikon és fogalomtár

A dialektikus materializmus sarkköve: A világ anyagi természetéről szóló tan, mely szerint a mindenségben nincs más, mint az anyag, annak mozgása, valamint változásának immanens (belső) törvényei. A dialektikus materializmus a vallásnak és az idealista filozófiának a gyökeres, antagonisztikus (feloldhatatlan) ellentéte. Feltárja az anyag alacsonyabb rendű formáiból a magasabb rendű formákba való átmenetének törvényszerűségeit. Az anyag, a tér és az idő modern fizikai elméletei – amelyek elismerik az anyagi részecskék kimeríthetetlen minőségi átalakulási képességét – teljes összhangban állnak a dialektikus materializmussal.

dialektika: általános filozófiai elmélet és módszer, amely modern, materialista formájában a dialektikus materializmus szerves része. A dialektika a „külső világ és az emberi gondolkodás mozgásának általános törvényeiről szóló tudomány” (Marx).

A dialektika alapgondolata, hogy „a világot nem mint kész dolgok összességét, hanem mint folyamatok összességét kell felfogni, amelyben a látszólag stabil dolgok ... a levés és elmúlás szakadatlan változásán mennek át”... (Engels).

E szakadatlan változás főbb törvényszerűségei: „a már megtett fokokat magasabb szinten ismétlő fejlődés (a »**tagadás tagadása**«), ... — ugrásszerű, katasztrófákkal járó, forradalmi fejlődés; — „a Fokozatosság megszakadása”; — (**a mennyiségnek minőségbe való átcsapása**;) — a fejlődést előrehajtó sok belső impulzus, amelyet valamely adott testre, vagy valamely adott jelenség keretei között, vagy valamely adott társadalmon belül ható különböző erők és tendenciák ellentmondása, összeütközése ad (**ellentétek egysége és harca**); — minden egyes jelenség valamennyi oldalának (s a történelem a jelenségek egyre újabb és újabb oldalait tárja fel) kölcsönös függése és legszorosabb, felbonthatatlan összefüggése, olyan összefüggése, mely a mozgás egységes, törvényszerű világfolyamatát adja — ezek annak a dialektikának egyes főbb vonásai, amely tartalmában gazdagabb, mint a közkeletű fejlődéstan.” (Lenin).

Marxista fogalomlexikon

Világnézet: A környező világról alkotott nézetek, fogalmak és képzetek rendszere (filozófiai, politikai, etikai, esztétikai és természettudományos nézetek összessége). Alapvető választóvonal a filozófiai alapkérdés eldöntése: mi az elsődleges, az anyag (materializmus) vagy a szellem/tudat (idealizmus)?

A megismerés útja: A gondolkodás szubjektív eszméi önmagukban nem hordozzák az igazságot. Az ismeretek igazságtartalmát kizárólag a társadalmi-termelési gyakorlat verifikálhatja. Lenin szavaival: „*Az eleven szemlélettől az absztrakt gondolkodáshoz, és ettől a gyakorlathoz – ez az igazság megismerésének dialektikus útja*”.

Összehasonlító táblázat: Materializmus vs. Idealizmus

Vizsgált szempont	Dialektikus Materializmus & Marxizmus-Leninizmus	Idealizmus & Vallási Világnézet
A filozófia alapkérdése	Az anyag elsődleges , a tudat a magas fokon szerveződött anyag (agy) terméke és tükröződési formája.	A szellem, az eszme vagy Isten elsődleges ; az anyagi világ másodlagos, teremtett vagy illuzórikus.
A világ megismerhetősége	Gnoszeológiai optimizmus: a világ a tudományos módszer és a gyakorlat révén teljesen megismerhető .	Agnoszticizmus vagy miszticizmus: a végső valóság (Isten, transzcendencia) az ész számára megismerhetetlen , csak hit által érhető el.
A fejlődés mozgatórugója	Belső ellentmondások feszültsége (ellentétek egy-sége és harca), materiális és gazdasági folyamatok.	A „Világszellem” önfejlődése (Hegel) vagy isteni elrendelés, természetfeletti teleológia (célokság) (Aquinói Tamás).
Az igazság kritériuma	A társadalmi-termelési gyakorlat , a kísérlet és az objektív verifikáció.	Belső bizonyosság, kinyilatkoztatás, tekintélyelvűség vagy tiszta, elvont spekuláció.
A képzelet értékelése	Az anyag tulajdonsága, de kontroll nélkül a nem-tudomány és a babonák talajára vezet.	A szellemi szféra felsőbbrendűségének bizonyítéka; a teremtő dogma alapja.

Tudományos értékelés

A forrásszöveg koherens és szigorúan monista rendszerbe foglalja a megismerés elméletét. Tudományos szempontból a szöveg legnagyobb erénye az **antidogmatizmus** és a **gyakorlati kritérium** kérlelhetetlen érvényesítése. Az idealizmus bírálata nem öncélú: a szerző pontosan felismeri, hogy a kontrollálatlan spekuláció – elszakadva a fizikai bázistól – szükségszerűen devalválja a tudomány eredményeit, és megágyaz a misztikumnak, valamint a vallási dogmáknak.

Gnoszeológiai (ismeretelméleti) szempontból a szöveg zseniálisan integrálja a lenini tükröződés-elméletet: elismeri, hogy az emberi észlelés szubjektív, ám a tudománytechnikai eszközök és a dialektikus módszer alkalmasak arra, hogy ezt a szubjektív képet objektív igazsággá tisztítsák. A modern fizika (kvantummechanika, relativitáselmélet) eredményei – amint arra a kislexikon is utal – nem cáfolják, hanem igazolják az anyag kimeríthetetlenségét és a minőségi átalakulások dialektikus ugrásait. A dokumentum által felvázolt gondolatmenet a mai napig a legbiztosabb módszertani pajzs a tőkés társadalmakban újratermelődő áltudományok, a vallási fundamentalizmus és a neokantianus idealista filozófiák ellen.

SaLa

A világ megismerése csak a tudományos világnézettel lehetséges

A dialektikus materializmus a valóság megismerésében

A valóság megfejtésére a dialektikus materializmus következetesen objektív tudományos világnézete azért alkalmas, mert az ezen alapuló megállapítások a valóságban ellenőrizhetően bizonyíthatóan működnek; - a valóságból indul ki és a valóságba érkezik vissza.

A dialektikus materializmus az objektív valóság megismerésének tudománya, következetesen objektív tudományos világnézet; a tudományos módszerre támaszkodik, együtt fejlődnek, egymást segítik a valóság megismerésében, ez a valódi tudomány.

A határtalan képzelet uralma és a nem tudomány

A világról (és a mindennapi jelenségekről is) az érzékszervek által a tudatban tükröződő szubjektíven kialakuló kép és az objektív valóság eltérhet egymástól. Ez gyakran megtörténik, ha a magyarázatra a gondolkodás letér a következetesen objektív tudományos útról és a képzelet az úr.

A tudomány és az emberi szubjektum

A tudomány eredményeire támaszkodva az érzékszervek képességei óriási mértékben kitágulnak, de a tudat szubjektív marad, így csak a tudományos módszer és világnézet segíthet az objektív megismerésben.

Az emberi szubjektumon keresztül a tudatba érkező képeket a tapasztalat, a gyakorlat, a tudományos módszerrel és világnézettel kell megvizsgálni, értelmezni, így válik objektívvá, tudományossá a szubjektív kép. A tudományos világnézet a dialektikus és történelmi materializmus tudománya a dialektika törvényeire alapul.

A képzelet és a képzeletvilág

A minden emberben meglévő idealizmus hajlam, a képzelőkéesség a gondolkodó anyag fontos képessége, tulajdonsága, de csínján kell vele bánni, mert elvezethet a nemlétező képzeletvilágba, a nem tudomány, a csapongó fantázia, a mese birodalmába.

A szubjektív tudattal és a tudománnyal a világ megismerése

A világ a tapasztalat és a tudomány szerint az emberi szubjektumtól függetlenül létezik, amit eredményesen csak a következetesen objektív tudományos módszerrel és világnézettel együtt lehet megismerni. A szubjektíven észlelt világ objektív megismerését a tapasztalat, a gyakorlat és a tudomány teszi lehetővé.

A marxizmus-leninizmus a tudományra alapozza világképét

Ez a célja a következetesen objektív tudományos módszernek, ezért alapul erre a marxizmus-leninizmus tudományos világnézete.

A dialektikus materializmus a világot következetesen az objektív tudományos módszerrel vizsgálja, az idealizmus azonban megmarad a képzeletvilágban, a fantázia birodalmában.

Azonban, ha az idealizmus megragad a képzeletvilágában és nem jut vissza az objektív valóságba, akkor a nem tudomány útján jár.

Filozófiai kislexikon

A **dialektikus materializmus** sarkköve a világ anyagi természetéről szóló tan, az a felfogás, amely szerint nincs a világon semmi más, mint anyag, mozgásának és változásának immanens törvényeivel. A dialektikus materializmus a vallás és az idealista filozófia gyökeres, antagonisztikus ellentéte. A dialektikus materializmus feltárja az anyag mozgásának és változásának, az alacsonyabb rendű formákból magasabb rendű formákba való átmenetének törvényeit (dialektika).

Az anyag, a tér és az idő modern fizikai elméletei, amelyek elismerik az anyag minden fajtájának változékonyságát és az anyagi részecskék kimeríthetetlen képességét a minőségi átalakulásra, nemcsak hogy teljes összhangban állnak a dialektikus materializmussal, hanem a szükséges filozófiai eszméket és módszertani elveket is csak abból meríthetik.

dialektika: általános filozófiai elmélet és módszer, amely modern, materialista formájában a dialektikus materializmus szerves része. A dialektika a „külső világ és az emberi gondolkodás mozgásának általános törvényeiről szóló tudomány” (Marx).

A dialektika alapgondolata, hogy „a világot nem mint kész dolgok összességét, hanem mint folyamatok összességét kell felfogni, amelyben a látszólag stabil dolgok ... a levés és elmúlás szakadatlan változásán mennek át”... (Engels).

E szakadatlan változás főbb törvényszerűségei: „a már megtett fokokat magasabb szinten ismétlő fejlődés (a »**tagadás tagadása**«), ... — ugrásszerű, katasztrófákkal járó, forradalmi fejlődés; — „a Fokozatosság megszakadása”; — (**a mennyiségnek minőségbe való átcsapása**;) — a fejlődést előrehajtó sok belső impulzus, amelyet valamely adott testre, vagy valamely adott jelenség keretei között, vagy valamely adott társadalmon belül ható különböző erők és tendenciák ellentmondása, összeütközése ad (**ellentétek egysége és harca**); — minden egyes jelenség valamennyi oldalának (s a történelem a jelenségek egyre újabb és újabb oldalait tárja fel) kölcsönös függése és legszorosabb, felbonthatatlan összefüggése, olyan összefüggése, mely a mozgás egységes, törvényszerű világfolyamatát adja — ezek annak a dialektikának egyes főbb vonásai, amely tartalmában gazdagabb, mint a közkeletű fejlődéstan.” (Lenin).

Marxista fogalomlexikon

Világnézet: a környező világról alkotott nézetek, fogalmak és képzetek rendszere. A világnézet a szó tágabb értelmében magában foglalja az ember környező világra vonatkozó nézeteinek összességét: a filozófiai, a társadalmi-politikai, az etikai, esztétikai, természettudományos és egyéb nézeteit. Szorosabb értelemben minden világnézet alapvető részét a filozófiai kérdések alkotják. A világnézet legfőbb kérdése a filozófiai alapkérdése. Ennek eldöntésétől függően különböztethető meg a világnézet két alapvető válfaja, a materialista és az idealista világnézet.

A gondolkodás mint logikai tevékenység sokféle formában valósul meg: az indukció és dedukció, analízis és szintézis, hipotézis- és elméletalkotás stb. révén. Jelentős szerepük van a megismerésben a képzelőerőnek, az alkotó fantáziának, az intuíciónak, mert lehetővé teszik, hogy tapasztalati adatok alapján széles körűen általánosítsuk a dolgok természetéről nyert képzeleteinket.

Ámde a gondolkodás során kialakított eszmék, gondolatok még szubjektívek, nyitva áll még a kérdés: megfelelnek-e a valóságnak. ... Csak akkor beszélhetünk a nézetek, ismeretek, elméletek igaz voltáról, ha a társadalmi-termelési gyakorlat igazolja, hogy megfelelnek a valóságnak. Lenin ezt írta: "Az eleven szemlélettől az absztrakt gondolkodáshoz, és ettől a gyakorlathoz – ez az igazság megismerésének dialektikus útja".

SaLa